

BLEKINGE MUSEUM

Rapport 2019:4

Arkeologisk utredning inför anläggande av VA-ledning i Mörby

Carl Persson

Rapport 2019:4

Arkeologisk utredning inför anläggande av VA-ledning i Mörby

Mjällby socken
Sölvesborgs kommun
Blekinge län

Carl Persson

Blekinge museum

Borgmästaregatan 21
371 35 Karlskrona

Växel: 0455-30 49 60 vardagar 8-16
Reception: 0455-30 49 85

www.blekingemuseum.se

© 2019 Blekinge museum

Omslagsfoto Carl Persson

© Lantmäteriverket, Gävle. Dnr i2018/00107, LMV

Arkeologisk utredning inför anläggande av VA-ledning i Mörby

Innehåll

1.Inledning	5
2.Metod	6
3.Resultat	7
4.Slutsatser och rekommendationer	17
5.Figurförteckning	17
6.Bilagor	18
7.Administrativa uppgifter	18
8.Källor	18

1. Inledning

Den arkeologiska utredningen föranleddes av en planerad nedläggning av VA-ledningar. Den planerade ledningsträckningen var cirka 1,5 km lång och löpte huvudsakligen genom åkermark. Vid nedläggningen av VA planerades arbetsområdet vara högst 4,5 meter. Utredningen föregicks av beslut av länsstyrelsen i Blekinge län (dnr 431-895-18) och den bekostades i sin helhet av Sölvesborgs Energi och Vatten AB. I den norra delen av sträckningen ligger RAÄ Mjällby 122 som utgörs av Mörby gamla bytomt. Det topografiska läget är jämförbart med området i anslutning till Siretorps samhälle där välbevarade lämningar från mellanmesolitikum till vikingatid påträffats (Persson 2016). Stenålderslämningarna i detta område har relaterat till havets skiftande nivåer. Den nu aktuella ledningssträckan är belägen cirka 8 - 11,5 m ö h vilket innebär att området under transgressionsmaximum legat i anslutning till havet. På grund av det bitvis väldränerade läget och närheten till våtmarker bedömdes förutsättningarna vara goda att påträffa även lämningar från brons- och järnålder.

Figur 1. Utredningsområdet markerat med röd punkt på karta.

Figur 2. Ledningssträckan markerad med rött. Grön polygon markerar RAÄ Mjällby 122.

2. Metod

De arkeologiska insatserna omfattade sökschaktsgrävning med traktorgrävare. Den huvudsakliga schaktbredden var cirka 1,5 meter. Vid schaktning prioriterades topografiskt bra lägen. Samtliga schakt, fynd och anläggningar mättes in med hjälp av personal från Sölvesborgs Vatten och Energi AB (bilaga 2). På grund av

ett missförstånd angående ledningssträckningen grävdes tre schakt (18 – 20) utanför arbetsområdet. Inget av antikvariskt intresse påträffades i dessa schakt. Enligt undersökningsplanen skulle utredningen endast avgränsa fornlämningar inom arbetsområdet. Två ytor (figur 3) kom dock att undersökas med en högre ambitionsnivå (schakt 21, 22, 29 och 32) (bilaga 2). Inom dessa ytor undersöktes ett mindre antal anläggningar och kolprov togs för ¹⁴C-datering. Undersökningen utfördes inom ramen för befintlig budget och godkändes av såväl länsstyrelsen som Sölvesborgs Vatten och Energi AB. Avvikelsen föranleddes av att lämningarna hade en vetenskaplig potential och återfanns i områden där arbetsområdet endast var marginell bredare än de befintliga utredningsschakten. En förundersökning hade alltså endast resulterat i att schakten öppnats på nytt för att undersöka samma anläggningar som redan dokumenterats. Vid en eventuell förundersökning hade de dock varit mer skadade än vad som var fallet vid utredningen.

3. Resultat

Vid schaktning i de tydligt plogskadade delarna påträffades 5 härdrester (schakt 5, 8, 17 och 28) (bilaga 2). I samtliga fall rörde det sig om skadade härdar som endast bestod av några skörbrända stenar och måttliga mängder kol och sot. Inom två mindre områden påträffades bevarade anläggningar och enstaka fynd (figur 3). Som framgår av bilaga 1 var huvuddelen av den schaktade ytan helt nedplöjd till den underliggande moränen (figur 3 och 4). Man kan i detta sammanhang notera att förhistoriska boplatslämningar påträffades på de enda två ytorna som var väldränerade och ej helt nedplöjda. De två områdena utgör således sannolikt endast rester av större sammanhängande boplatser och de har bevarats tack vare att matjordens mäktighet där varit större. De enstaka bortplöjda härdarna och de två mer välbevarade områdena tyder på att huvuddelen av utredningsområdet ursprungligen rymt rika boplatslämningar från förhistorisk tid. Genom plöjning har spåren av dessa aktiviteter nästan helt försvunnit.

Figur 3. Tolkning av bevarandeförhållanden och markens beskaffenhet utifrån sökschaktningen. Som framgår av bilden karaktäriserades huvuddelen av sträckan av dåliga bevarandeförhållanden på grund av bortplöjning. Delar av sträckan var också dåligt dränerad. Man kan notera att fornlämningar påträffades på samtliga ytor som var någorlunda väl-dränerade och ej plöjda till alven. Sannolikt har alltså utredningen inte belagt inom vilka ytor förhistoriska aktiviteter skett. Snarare har utredningen resulterat i att två relativt oskadade ytor inom området kunnat beläggas.

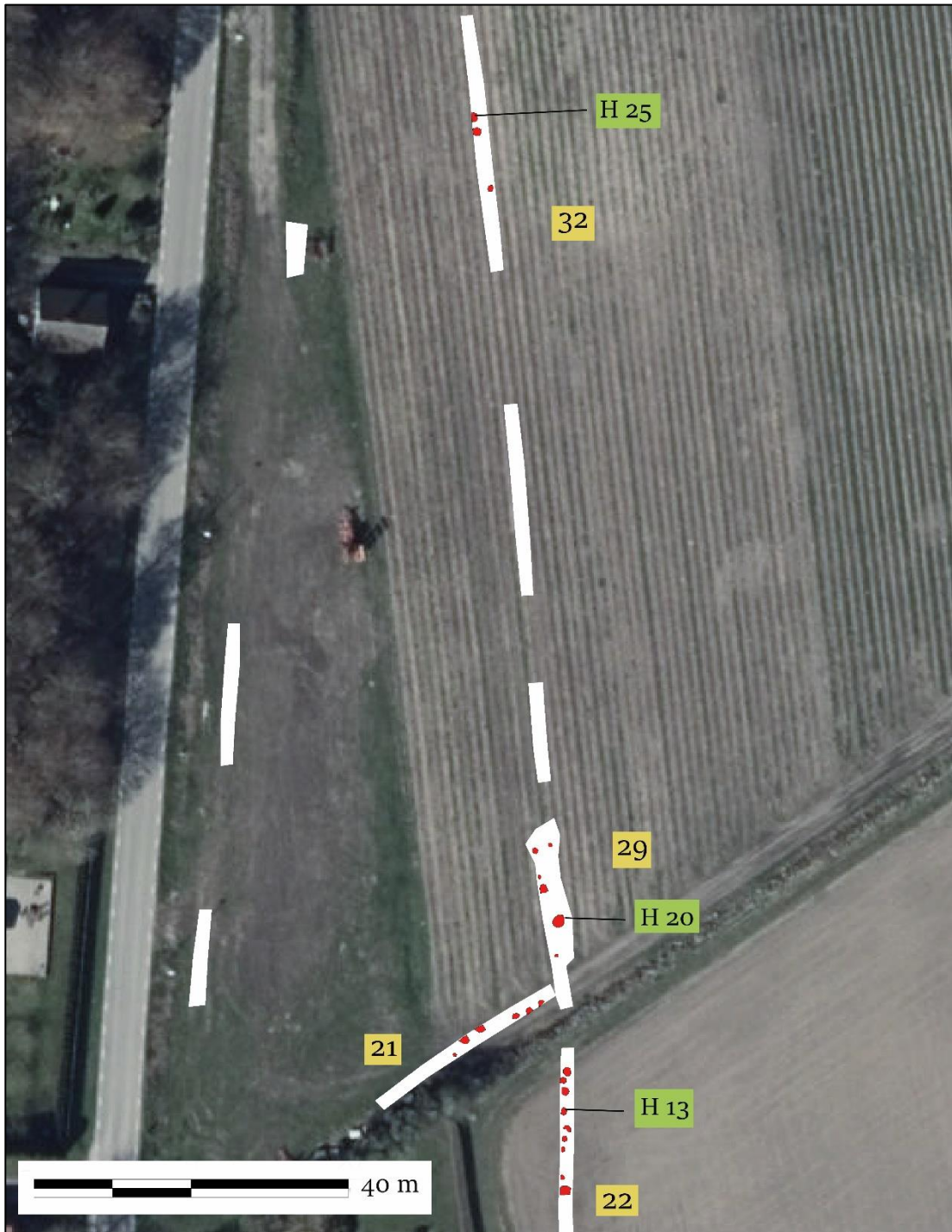

Figur 4. Schakt 28 i den södra delen av utredningsområdet fotograferad mot söder. Liksom huvuddelen av de schakt som undersöktes var ytan plöjd ned till alven. Två härdrester påträffades, men på grund av den djupa plöjningen går det inte att dra några säkra slutsatser om förhistoriska aktiviteter på platsen. (Foto: Carl Persson)

De två tämligen välbevarade ytorna har således en betydelse utöver de fynd och anläggningar som påträffades. De utgör sannolikt de sista spåren av de förhistoriska boplatser som en gång legat på de väldränerade ytorna mellan Mörby Backe och våtmarkerna/havet åt öster. Inom område 1 påträffades 21 härdar vilket indikerar intensiva aktiviteter i området under förhistorisk tid (figur 5 och 7). Avgränsning åt norr är osäker eftersom schaktet (29) inte kunde förlängas på grund av en elledning. Schakten norr därom var delvis störda. Men den mindre dränerade undergrunden gör det sannolikt att boplatserna inte fortsatt åt norr. I schaktet åt öster (21) framgick förhållandet mellan plöjning och bevarandeförhållandena tydligt. I den östra delen fanns ett bevarat lager där anläggningar förekom under ploghorisonten. I den västra delen som var plöjd ned till alven förekom inga anläggningar. Ett liknande förhållande rådde i schaktet (22) som löpte åt söder (figur 8). Förutom åt norr är alltså boplatsens ursprungliga utbredning oklar. Den utbredning som framgår av figur 5 beskriver således huvudsakligen hur skadad boplatsen är av plöjning. Utifrån topografin förefaller det troligt att den undersökta delen av boplatsen utgjort den östra utkanten av en större boplats. Härdarna i område 1 var i allmänhet grunda och innehöll måttliga mängder skärvsten. Två härdar undersöktes och provtogs (figur 9 och 10). Båda härdarna daterades till förromersk järnålder (tabell 1 och figur 13). Anläggningarnas likartade karaktär, landskapsläge och de erhållna dateringarna tyder på att de emanerar från en större boplats daterad till förromersk järnålder. Det kan i sammanhanget noteras

att spåren av boplatser på Lister från denna tid är få. Gravar från denna tid är dock kända genom undersökningen av Istabygravfältet (Björk m fl 2011) och genom de nyligen utförda arkeologiska undersökningarna i Siretorps samhälle (Persson 2018).

Att de tre anläggningarna i område 2 hört till en större boplats framgick tydligt eftersom härdarna endast påträffades i den väldränerade delen av schaktet som inte var bortplöjd (figur 11). Sannolikt utgör härdarna ytterkanten av en större boplats som fortsatt åt norr. Anläggning H 25 undersöktes varvid en förhistorisk keramikskärva påträffades (fnr 2) (figur 5). På ytan av anläggningen söder om H 25 påträffades ytterligare en keramikskärva och ett avslag av Kristianstadflinta (fnr 3 och 4). Anläggningens karaktär är något oklar. Mängden skörbränd sten talar för att det rör sig om en härd. Av profilen framgår dock att skärvstenen förekommer koncentrerat i en större nedgrävning (figur 12). Möjligen kan anläggningen vara ett större stolphål i en grop som fyllts med skörbränd sten. Förekomsten av flera anläggningar och förhistorisk keramik tyder dock på att anläggningen bör förstås i ett boplatssammanhang. Träkol från anläggningen daterades till mellersta delen av bronsåldern (1210 - 970 f kr (95.4%)). Kunskapen om boplatser från denna tidsperiod på Lister är begränsad.

Figur 5. Planritning över område 1 och 2 (schakt 21, 22 och 29) och 2 (schakt 32). ¹⁴C-daterade härdar markerade. Samtliga anläggningar utgörs av härdar.

Figur 6. Område 1 fotograferat mot SV. Till vänster om traktorgravaren återfinns schakt 29 och bakom stengårdsgården schakt 22. Schakt 21 löper parallellt med buskaget framför huset. Området är beläget på svag förhöjning. (Foto: Carl Persson)

Figur 7. Schakt 29 fotograferat mot norr. Den större svarta härden vid utvidningen är H 20. Schaktbotten är inte påverkad av plöjning. Norr om schaktet löpte en elledning varför schaktet inte förlängdes. (Foto: Carl Persson)

Figur 8. Schakt 22 fotograferat mot söder. Man kan notera att schaktets norra del inte är nedplöjd till alven. (Foto: Carl Persson)

Figur 9. Den ^{14}C -daterade härden H 20. Härden återfinns ovan en lerlins med ett betydande djup. Det rör sig alltså inte om en ugnskonstruktion. Ved från hassel påträffad i härden daterades till förromersk järnålder (370 – 160 f Kr (95.4%))
(Foto: Carl Persson)

Figur 10. Den ^{14}C -daterade härden H 20. Ved från lönn påträffad i härden daterades till förromersk järnålder (240 – 50 f Kr (71.4%)). (Foto: Carl Persson)

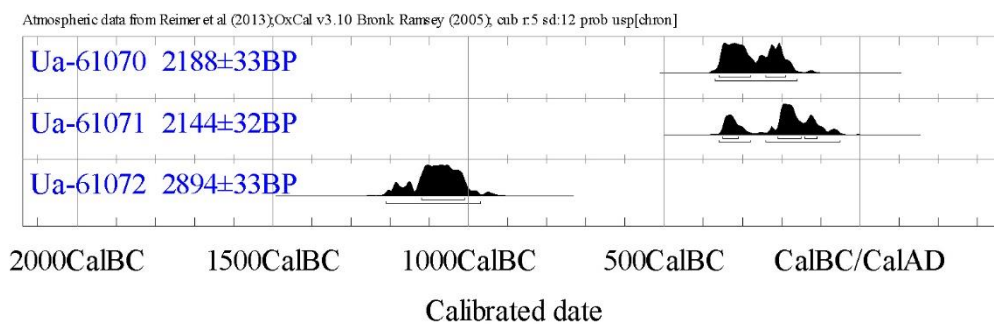
Figur 11. Schakt 32 fotograferat mot norr. I den södra delen återfinns lera/silt varefter schaktbotten övergår till en sandigare fraktion. I denna del av schaktet påträffades anläggningar och fynd. Schaktets norra ände var helt nedplöjd. (Foto: Carl Persson)

Figur 12. Den ^{14}C -daterade härden H 25. Möjligen kan anläggningen vara ett större stolphål i en grop som fyllt med skörbränd sten. På skalstocken ligger en bit förhistorisk keramik (fnr 2) Ved från kärnfruktsväxt (*Maloideae*) påträffad i anläggningen daterades till mellersta delen av bronsåldern (1210 - 970 f kr (95.4%)). (Foto: Carl Persson)

Anl.	Lab nr.	Dat mat.	^{14}C BP	$\delta^{13}\text{C}\%$	Kalibrering
H 13	Ua-61070	Hassel	2 188 \pm 33	-24,1	370 – 160 f Kr (95.4%)
H 20	Ua-61071	Lönn	2 144 \pm 32	-23,8	360 – 280 f Kr (24.0%) 240 – 50 f Kr (71.4%)
H 25	Ua-61072	Kärnfruktsväxt	2 894 \pm 33	-26,2	1210 - 970 f kr (95.4%)

Tabell 1. Vedartsbestämning och ^{14}C -resultat.

Figur 13. Kalibrerade ^{14}C -dateringar.

4. Slutsatser och rekommendationer

Den arkeologiska utredningen har belagt förekomsten av tegel och kol inom RAÄ Mjällby 122 som utgörs av Mörby gamla bytomt. Några strukturer eller fynd av antikvariskt värde påträffades dock ej. Två områden med förhistoriska anläggningar och fynd påträffades i ledningssträckningen. De framschaktade områdena har utgjort ytterområden till större boplatser. Genom en omdisposition av projektets budget och efter godkännande av länsstyrelsen i Blekinge undersöktes områdena arkeologiskt och prover togs för ¹⁴C-datering. Genom dessa insatser bedöms områdenas arkeologiska potential ha tillvaratagits och några fortsatta antikvariska insatser rekommenderas ej.

Arkeologiska utredningar syftar till att belägga fornlämningar inom utredningsområden. En oavsiktlig konsekvens av föreliggande utredning var att en av orsakerna till frånvaron av fornlämningar tydligt kunde beläggas. Vid utredningen framgick att huvuddelen av utredningsområdet var så skadat att några boplatzlämningar inte kunde förväntas. På de två enda, någorlunda oskadade och väldränerade sträckorna påträffades tämligen rikligt med boplatzlämningar från förromersk järnålder och mellersta delen av bronsåldern. Utredningens negativa resultat skall således inte tolkas som att det inte existerat ytterligare förhistoriska boplatzlämningar inom utredningsområdet. Det kan bara konstateras att de genom plöjning sannolikt förstörts. Trots de begränsade insatserna är resultaten intressanta eftersom de belägger boplatser från tidsperioder som är dåligt kända i området.

5. Figurförteckning

- Figur 1. Utredningsområdet markerat på karta.
- Figur 2. Ledningssträckan markerad på ortofoto.
- Figur 3. Tolkning av bevarandeförhållanden och markens beskaffenhet.
- Figur 4. Schakt 28 i den södra delen av utredningsområdet.
- Figur 5. Planritning över område 1 och 2.
- Figur 6. Område 1 fotograferat mot SV.
- Figur 7. Schakt 29 fotograferat mot norr.
- Figur 8. Schakt 22 fotograferat mot söder.
- Figur 9. Den ¹⁴C-daterade härden H 20.
- Figur 11. Schakt 32 fotograferat mot norr.
- Figur 12. Den ¹⁴C-daterade härden H 25.
- Figur 13. Kalibrerade ¹⁴C-dateringar.

6. Bilagor

- Bilaga 1. Schakttabell.
- Bilaga 2. Planritningar
- Bilaga 3. Fyndtabell.
- Bilaga 4. Vedartsbestämningar.
- Bilaga 5. ¹⁴C-dateringar.

7. Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-895-18
Blekinge museum dnr:	18-120-1-140
Undersökningstid:	26/11 – 30/11 2018
Personal:	Carl Persson
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn:	N 6209140, E 477336
Dokumentation:	Mätdata och digitala fotografier förvaras på Blekinge museum.
Fynd:	Blm 29452:1-6
Kartanvändning: LMV	Ärende i 2014/00931, ©LMV 2015.

8. Källor

Björk, T., Persson, T. & Wilhelmson, H. (2011). Istabygravfältet. Karlskrona: Blekinge museum.

Persson, C. 2016. Arkeologiska utredningar i Mörby och Siretorp 2012-2015. Blekinge museum rapport 2015:23.

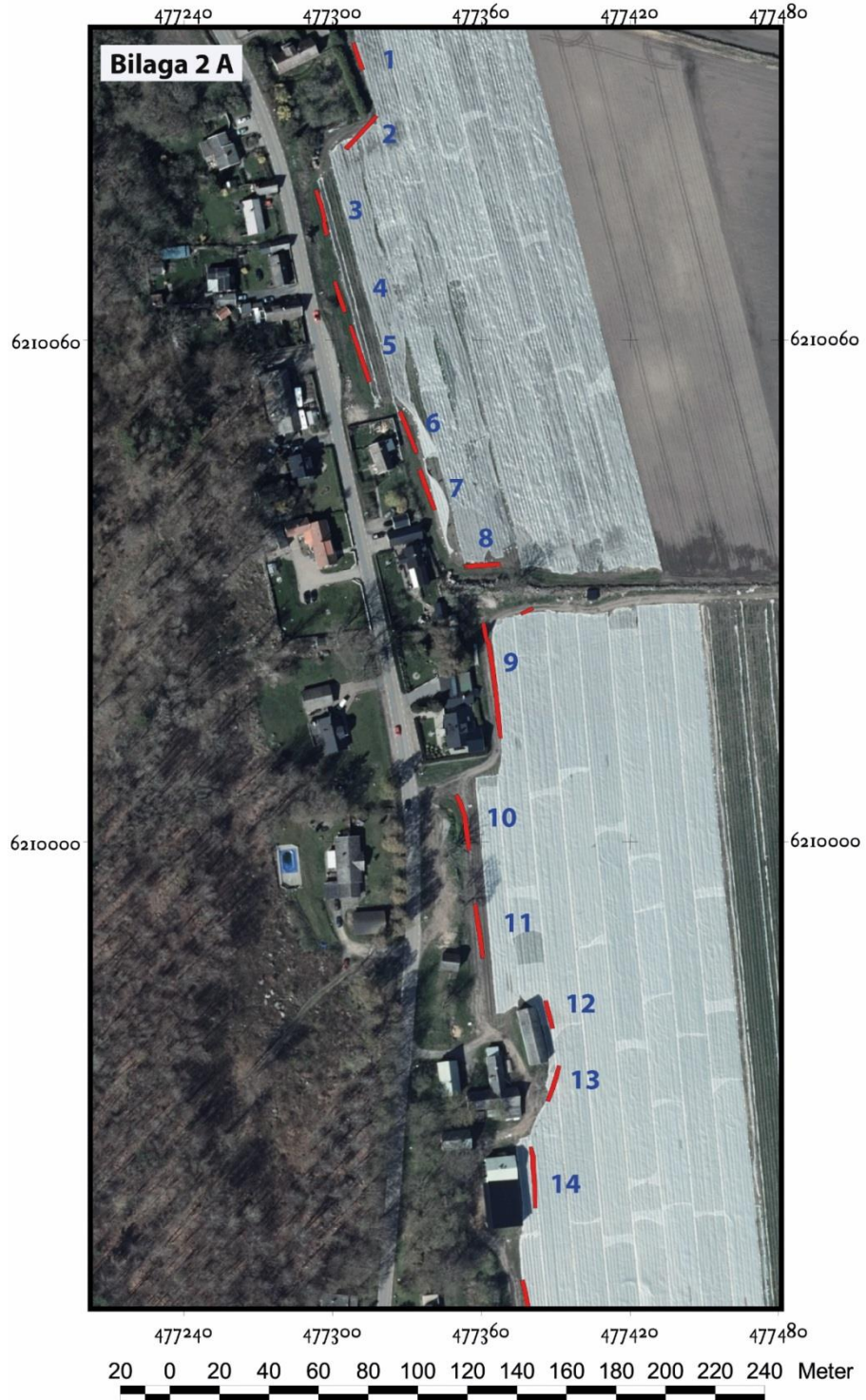
Persson, C. 2018. Kulturlager, gravar och komplexa boplatsslämningar i Siretorps samhälle. Arkeologiska undersökningar 2015-2018. Blekinge museum rapport 2018:9.

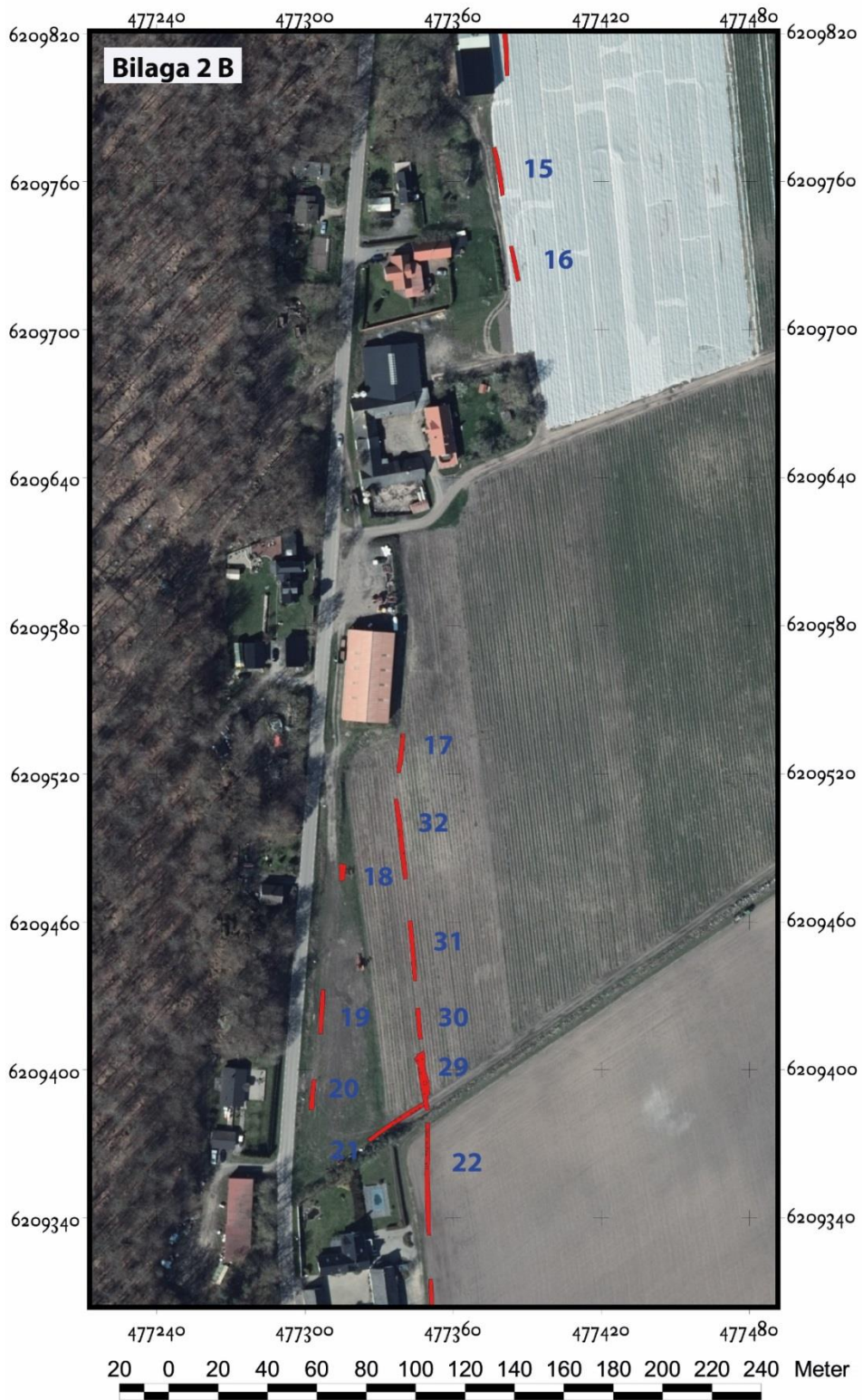
Bilaga 1. Schakttabell

Nr	Djup (m)	Botten	Anm.
1	0,39	Grå sand	Bytomt, enst. Tegelbitar.
2	0,52	Gulgrå sand	
3	0,34	Orange sand, rikligt m. större sten	Sönderplöjt.
4	0,25	Orange sand och större sten	Sönderplöjt.
5	0,26	Orange sand och större sten	Sönderplöjt. Möjlig hårdbotten.
6	0,25	Orange sand, rikligt m. sten	Sönderplöjt, recenta nedgrävningar.
7	0,35	Vitt grus	Ej väl-dränerat.
8	0,27	Orange sand och större sten	Sönderplöjt. Rest av hård.
9	0,25	Ljus sand, rikligt m. sten	Sönderplöjt.
10	0,24	Ljus sand, rikligt m. sten	Sönderplöjt, recenta nedgrävningar.
11	0,30	Orange silt/lera	Sönderplöjt.
12	0,29	Orange lera	Sönderplöjt.
13	0,31	Orange lera	Sönderplöjt.
14	0,32	Orange lera	Sönderplöjt.
15	0,34	Orange lera	Sönderplöjt.
16	0,9	Orange silt/lera	
17	0,29	Orange sand, rikligt m. sten	Sönderplöjt, recenta nedgrävningar. Två flintor tillvaratogs i anslutning till hårdbotten.

18			Störd av ledning
19	0,28	Vitt grus	Sönderplöjt.
20	0,4	Vit silt	Påförda massor, fynd av yngre rödgods.
21	0,35	Orange sand/grus	Ej nedplöjt i Ö delen där härddar påträffades.
22	0,37	Brun sand/grus m småsten	Ej nedplöjt utom längst i söder. Härddar i N delen
23			Störd av väg och recenta nedgrävningar
24	0,29	Orange sand, rikligt m. sten	Sönderplöjt.
25	0,27	Orange sand, rikligt m. sten	Sönderplöjt.
26	0,28	Orange grus, rikligt m. sten	Sönderplöjt.
27	0,28	Orange sand, rikligt m. sten	Sönderplöjt.
28	0,18	Orange sand, rikligt m. sten	Sönderplöjt. Två härdrester.
29	0,43	Brun sand/grus m småsten	Ej nedplöjt, anl. i hela schaktet. Grävdes ej längre åt N pga. elledning.
30	0,25	Orange silt	Sönderplöjt. Störningar i N delen. Sannolikt jordvärme.
31	0,25	Orange silt	Sönderplöjt. Störningar i S delen. Sannolikt jordvärme.
32	0,42	Orange silt i södra delen. Orangebrun sand i N delen.	Sönderplöjd i N delen.

Bilaga 2. Planritningar

Bilaga 3. Fyndtabell

Fnr	Vikt (g)	Kontext	Objekt	Anmärkning
1	50,6	Schakt 20	Yngre rödgods	
2	26,1	H 25 Schakt 32	Keramiskärva	
3	18,8	Schakt 32	Keramiskärva	Från härd S om H 25
4	5,3	Schakt 32	Flintavslag (k)	Från härd S om H 25
5	27,3	Schakt 17	Atypisk flint-kärna (s)	
6	18,2	Schakt 29	Flintavslag (k)	Svallat och patinerat

Bilaga 4. Vedartsanalys

ProjektId 2127

Blekinge, utredning Mörby

Härd, A13

Förutom träkol förekom en mindre mängd finsand i provet. Efter sållning återstod 0,7 gram träkol. Två fragment av kärnved från ek samt yngre stam/gren av hassel noterades. Yttre årsringar från ett kolstycke av hassel valdes för datering.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Ek*	Hassel
0,7	0,7	23	23	2	21

Ej tillvaratagen

Härd, A20

Rent prov med små fragment av skarpkantat träkol. Färska brottytor antyder en viss sekundär fragmentering av lönnen. Även två små fragment av ask noterades

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Ask*	Lönn
0,1	0,1	8	8	2	6

Ej tillvaratagen

Härd, A25

Provet innehöll en mindre mängd sotig jord. Efter rensning återstod 0,1 g rent träkol. Hasseln kommer från ung stam. Denna var kraftigt nedbruten och rötad före förbränning. För datering valdes träkol från ung stam/gren av Maloideae. Den senare en samlingsbeteckning för det som tidigare kallades kärnfruktsväxter. I gruppen ingår bland annat rönnsläkter, oxlar och aplar.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Analyserat antal	Hassel	Maloideae
0,4,	0,4	12	12	4	8

Bilaga 5. ¹⁴C-dateringar

Uppsala 2019-02-26

Carl Persson
Carl Persson Fornforskaren AB
Furuvägen 21 B
302 24 HALMSTAD

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@physics.uu.se

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Mörby, Sölvesborg, Blekinge. (p 2062)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-61070	H13	-24,1	2 188 ± 33
Ua-61071	H20	-23,8	2 144 ± 32
Ua-61072	H25	-26,2	2 894 ± 33

Med vänlig hälsning

Göran Possnert / Lars Beckel

Rapportserie 2019

Blekinge museum

2019:1 **Arkeologisk förundersökning i Sölve 2018.** Sölvesborgs socken, Sölvesborgs kommun.

2019:2 **Ekipagekontoret, byggnad 212 – renoveringen 2018.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2019:3 **Dokumentation av gårdsbyggnad, kv. Borås 6, Karlshamn.** Karlshamn socken, Karlshamn kommun.

2019:4 **Arkeologisk utredning inför anläggande av VA-ledning i Mörby.** Mjällby socken, Sölvesborgs kommun.

